

(Київ, Ін-т історії України НАН України)

ВІЙСЬКОВІ КАНЦЕЛЯРИСТИ - ВИХОВАНЦІ КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ

Військові канцеляристи входили до персонального складу Генеральної військової канцелярії - генерального органу виконавчої влади Гетьманщини. Військові канцеляристи разом із "служителями" - протоколістами, регістраторами, товмачами (перекладачами) - були апаратом Генеральної військової канцелярії, являючись вищим щаблем цього апарату.

Канцелярські працівники вели та оформляли справи, листування, складали, переписували і копіювали документи, зокрема найважливіші державні акти, наприклад, гетьманські універсали, імператорські грамоти, укази та ін.

Генеральна військова канцелярія була своєрідною школою підготовки фахівців - знавців канцелярської справи, які володіли досконалою для того часу технікою письма, знали формуляри різних типів документів. Штати канцеляристів Генеральної військової канцелярії комплектувалися переважно з вихованців Києво-Могилянської академії. Освічені юнаки приходили до Генеральної військової канцелярії зі знанням кількох іноземних мов, прослухавши курси граматики, синтаксису, піїтики, риторики, філософії, особливо логіки, богослов'я, математики. В Генеральній військовій канцелярії вони одержували і збагачували юридичні, військові та історичні знання, удосконалювали фахову майстерність. Василь Ломиковський, нащадок генерального обозного Івана Ломиковського, соратника гетьмана Івана Мазепи, у своєму "Словнику малоросійської старовини" (1808 р.) свідчив, що у військові канцеляристи "втрапити було нелегко", не тільки "належало мати достатньо доказів про набуту науку в Київській академії", а й "про чесну і шляхетну поведінку". Після прийому у військові канцеляристи він приводився до присяги.

Внаслідок свого службового становища військові канцеляристи були свідками й учасниками багатьох подій, що відбувалися у сфері політичних і суспільних відносин України. Їм доводилося бути присутніми і нерідко брати участь у господарчих, земельних, адміністративних, дипломатичних, державних справах та у розслідуванні скарг. Маючи доступ до державних та інших офіційних документів, військові канцеляристи не лише знали на механізмах і підводних течіях сучасної політичної обстановки, а й були обізнані з історією України. Документальні матеріали вони

використовували як історичне джерело, коли, переписуючи до своїх рукописних збірок хроніки і літописи, доповнювали і продовжували їх або ж самі створювали історичні праці, взявши на себе обов'язок викласти документально історію вітчизни, як, наприклад, військовий канцелярист, славнозвісний козацький літописець Самійло Величко.

Військові канцеляристи складали особливе коло світської української інтелігенції з розвинутою національною самосвідомістю і демократичними поглядами.

Водночас з військових канцеляристів в Генеральній військовій канцелярії формувалась українська адміністративна еліта. Якесь їх частина зараховувалась до найнижчого прошарку козацької старшини, що був першим ступенем для входження в середовище знатного козацтва. Вони могли одержувати рангові села за службу, їх висували до складу правлячої сотенної або полкової старшини і вони займали посади сотника, полкового писаря або ж їх включали в особливу привілейовану групу і надавали їм звання бунчукових товаришів, які підлягали тільки владі гетьмана, знаходились під його бунчуком.

Лякіна Р.М., с.н.с.

(Київ, Музей гетьманства)

ПРЕДСТАВНИКИ КОЗАЦЬКИХ СТАРШИНСЬКИХ РОДИН В-КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ

Національно-визвольна війна українського народу під керівництвом Б.Хмельницького (1648–1654 рр.) та десятиліття після неї суттєво змінили склад населення Києво-Подолу: тут з'явився значний прошарок козацтва.

Архіви Києва /ЦДІА, КДОА, КДГА/ зберігають відомості про існування на Подолі в XVIII ст. подвір"ів представників козацької старшини - колишніх студентів Академії: полковника Чернігівського полку Полуботка, бунчужного товариша Федора Мировича, білоцерківського полковника Семена Палія, полковників компанійських полків Часників, обозного Миргородського полку Степана Родзянки та його сина Єремії, їх родича ген.обозного Дем'яна Оболонського, сотників Київського полку (потім райців та бургомистрів Магістрату/ Гудимів, сотника другого охочекомонного полку Григорія Чижевського, військового товариша Гавриїла Ядрила, хорунжого Київського полку Ієремії Дем"яновича, возного Гокало, сотника Сичевського та багатьох інших.